

onverenigbaarheid bij iepen

Ronnie Nijboer

4 mei 2024

Historie iepziekte

- 1920 Milde vorm iepziekte schimmel (eerste golf)
- 1970 Agressieve vorm iepziekte schimmel (tweede golf)
- 1972 Invoering iepenwetje (verplicht verwijderen dode en zieke iepen)
- 1991 Afschaffing iepenwetje (bezuinigingsronde)
- 1995/+ Explosieve uitbraak iepziekte
- 2007 Hernieuwd iepenonderzoek (branche / PT / gemeenten / vml PPO en WUR)
- 2012 Herwonnen vertrouwen in de iep
- 2017 Toenemende problemen onverenigbaarheid bij geënte iepen

Historie iepenvermeerdering

- <1700 Zaailingen bergiep, veldiep, U. (x)hollandica
- >1700 Afleggers van selecties. In Nederland voornamelijk 'Belgica' (monocultuur)
- >1850 'Dampieri', 'Sarniensis', 'Vegeta' e.d. geënt op 'Belgica' (meest b.v.)
- >1945 Wederopbouw. Veel bomen, veel iepen. Toename enten op zaailingen glabra.
- >1960 U. (x)hollandica 'Commelin' en 'Groeneveld'
- >1970 'Dodoens', 'Lobel', 'Plantijn', 'Clusius', 'Columella' (res. donor: U. wallichiana)
- >1990 'Homestead' en 'Pioneer' (res. donor: U. pumila)
- >2000 'New Horizon' **e.w.**, 'Rebona' **e.w.** (en 'SAG' e.w. + geënt) (res. donor pum x jap)
- >2010 'Nanguen', 'Wanoux' / ACCOLADE, TRIUMPH / 'Fiorente', 'Plinio', 'San Zanobi' / 'Frontier', 'Rebella'
- >2020 U. minor onderstammen geleverd als U. glabra (dat wordt een ramp!)

Werking onverenigbaarheid

Zie latere presentaties

Argumenten vóór enten

Veel iepencultivars zijn niet te stekken

Ronnie: onzin (de moderne hoog-resistente klonen laten zich goed zomer stekken)

De beworteling van gestekte iepen is niet goed

Ronnie: er zijn klonale verschillen. New Horizon en Rebona bewortelen zeer goed, Homestead en Regal maken vaker een penwortel, maar dat is een kwestie van streng sorteren van het plantgoed. Van belang is het doorkweken van iepenstek in de volle grond en niet in potten (naast C2 of C3 komt ook P9 voor).

De groei van gestekte iepen is slecht

Ronnie: onzin, Columella is als spil (2xv) soms wisselvallig in lengte, maar groeit na verplanten (3xv) weer uniform door.

Het enten van iepen doen we al zó lang. Die oude ervaren kwekers wisten echt wel wat ze deden!

Ronnie: Onzin, het zomerstekken van iepen kennen we vanaf de jaren 1980. Daarvóór was het afleggen of enten.

Argumenten vóór enten

Klonale onderstammen als Belgica en Stavast kennen geen onverenigbaarheid en ze zorgen voor een betere verankering.

Ronnie: onzin, ook Belgica en Stavast geven onverenigbaarheid, ze zijn niet resistent (iepziekte via wortelcontacten) en moeten worden gestekt net als hoog-resistente cultivars.

Onverenigbaarheid bij geënte iepen is een relatief probleem.

Het komt wel eens voor, maar niet in grote mate.

Ronnie: dit is een achterhaalde visie. Ik krijg inmiddels haast maandelijks nieuwe meldingen van aanzienlijke tot grote partijen iepen met onverenigbaarheids-symptomen.

Argumenten tegen enten

Geënte iepen zijn **tijdbommen**. Je weet bij de aanplant niet óf er onverenigbaarheid gaat optreden en zo ja, wanneer. Deze onzekerheid bezorgt menig boombeheerder slapeloze nachten.

Tegenwoordig worden er bijna alleen **zaailing onderstammen** gebruikt. De mate van optreden van onverenigbaarheid hangt mogelijk samen met de zaadherkomst, maar we weten niet wat de beste zaadherkomst is. Het kost 50 jaar om dat uit te zoeken.

Klonale onderstammen moeten worden afgelegd (hockeysticks) of gestekt. Dan kunnen we de hoog-resistente rassen beter zelf stekken.

We (Bonte Hoek / Noordplant / Pieters) hebben veel **leergeld** betaald:

JP Mauritz: “Blijf zo dicht mogelijk bij het soort”.

150 U. minor ‘Sarniensis’ geënt op minor: Na 5 jaar teelt gehele partij vernietigd.

Ulmus minor en Ulmus pumila zijn zeer **heterogene soorten**. Kans op onverenigbaarheid is erg hoog. Minor vormt vaak wortelvelden, pumila is een landklimaat-iep.

Alle cultivars met U. pumila of U. japonica (dav var jap) in het ouderschap geven verhoogde kans op onverenigbaarheid bij enten op glabra.

Mijn conclusies

Bijna 30 jaar heb ik ervaring met de teelt van iepen.

Al meer dan 20 jaar ben ik een groot pleitbezorger van **iepen op eigen wortel**.
Bij Noordplant doen we al jaren niets anders meer.

Pas de afgelopen jaren pakken ook de grote Nederlandse kwekers de handschoen op.
Maar toch worden nog **heel veel** iepen door enten op zaailing onderstam vermeerderd.

Ik beschouw geënte iepen als een **inferieur product**. Onverenigbaarheid doet veel schade aan het imago van de iep, net nu het vertrouwen moeizaam is herwonnen na een eeuw van iepziekte-trauma.

Uiteindelijk doen geënte iepen ook schade aan het imago van de boomkwekerij sector.

Afnemende sortimentskennis vergroot de kans op leveren van minor zaailingen in plaats van glabra zaailingen. Ik heb de eerste gevallen al gezien!

Gezien de gevolgen van onverenigbaarheid vind ik het haast **crimineel** om nog langer iepen te enten. In ieder geval om geënte iepen te verkopen, zonder het aangeven van de vermeerderingswijze.

Mijn stelling

Het enten van iepen moet wettelijk verboden worden.

Ronnie Nijboer

